

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

**РЕАБИЛИТАЦИЯ МАРКАЗЛАРИГА
ЖОЙЛАШТИРИЛГАН
АЁЛЛАРНИНГ ФАРЗАНДЛАРИНИ
МАКТАБГАЧА ВА УМУМИЙ ЎРТА
ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИГА
ВАҚТИНЧА ЖОЙЛАШТИРИШ
ТАРТИБИ БЎЙИЧА
УСЛУБИЙ ҚЎЛЛАНМА**

Тошкент - 2025

Реабилитация марказларига жойлаштирилган аёлларнинг фарзандларини умумий ўрта таълим муассасаларига вақтинча жойлаштириш тартиби бўйича услубий қўлланма.: Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, 2024. – 15 бет.

Мазкур услубий қўлланма Аёлларни реабилитация қилиш ва мослаштириш республика маркази ва унинг ҳудудий бўлимларига жойлаштирилган аёлларнинг вояга етмаган фарзандларини имтиёзли шартларда энг яқин ҳудуддаги умумий ўрта таълим муассасаларига вақтинча жойлаштирилишини таъминлаш юзасидан ишлаб чиқилди.

Қонунчилик ҳужжатлари ўзгариши муносабати билан ушбу қўлланма такомиллаштириб борилади, шу сабабли, қўлланманинг янгиланган санасига эътибор қаратиш лозим.

Ушбу услубий қўлланма тавсиявий хусусиятга эга.

МУНДАРИЖА

Фойдаланилган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар.....	3
Аёлларни реабилитация қилиш ва мослаштириш бўйича марказлар фаолияти.....	5
Марказларга жойлаштирилган аёлларнинг фарзандларини таълим муассасаларига вақтинча жойлаштириш.....	9

ФОЙДАЛАНИЛГАН НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАР:

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси	
Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги ЎРҚ-637-сон қонуни;	
Ўзбекистон Республикасининг “Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги ЎРҚ-561-сон Қонуни	
Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 19 майдаги “Зўрлик ишлатишдан жабр кўрган хотин-қизларни реабилитация қилишга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ПҚ–5116-сон қарори	
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 19 февралдаги 146-сон қарори билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги тўғрисидаги низом	
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2023 йил 14 октябрдаги “Аҳолининг ижтимоий ҳимоя олиш ҳуқуқларини таъминлаш ҳамда давлат ижтимоий ёрдами ва хизматларини кўрсатишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 539-сон қарори	
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 1 июндаги “Халқ таълими тизимида давлат хизматлари кўрсатишни янада такомиллаштириш тўғрисида”ги 295-сон қарори	

Вазирлар Маҳкамасининг 2024 йил 25 июндаги “Тазйиқ ва зўравонликка учраган хотин-қизлар ва уларнинг вояга етмаган фарзандларига ижтимоий хизматларни кўрсатиш тизимини йўлга қўйиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 354-сон қарори

АЁЛЛАРНИ РЕАБИЛИТАЦИЯ ҚИЛИШ ВА МОСЛАШТИРИШ БЎЙИЧА МАРКАЗЛАР ФАОЛИЯТИ

Мамлакатимизда оғир ижтимоий аҳволга тушиб қолган хотин-қизларга ижтимоий-ҳуқуқий, психологик ёрдам кўрсатиш мақсадида **29** та **Аёлларни реабилитация қилиш ва мослаштириш бўйича республика, ҳудудий ва туманлараро** намунали марказлар, шу жумладан, **1** та **Республика маркази**, **14** та **ҳудудий марказлар** ва **14** та **намунали туманлараро марказлар** (кейинги ўринларда - *Марказлар*) ташкил этилган.

Қуйидагилар Марказларнинг **асосий вазифалари** этиб белгиланган:

- ✔ тазйиқ ва зўравонликдан жабр кўрган, ўз жонига суиқасд қилган ёки ўз жонига қасд қилишга мойиллиги бўлган хотин-қизларга аноним тарзда шошилиш **тиббий, психологик, ижтимоий, педагогик, ҳуқуқий ва бошқа ёрдам** кўрсатиш;
- ✔ оғир ижтимоий аҳволда қолган, шу жумладан оилавий муаммолар ва турмушида зўрлик ишлатилишига дуч келган **хотин-қизлар ҳуқуқларининг кафолатларини таъминлашга** кўмаклашиш;
- ✔ давлат органлари ва фуқаролик жамияти институтларининг хотин-қизларнинг ўз жонига қасд ва суиқасд қилиш ҳолатларини ўрганиш, бундай ҳолатларнинг олдини олиш, шунингдек, ўз жонига суиқасд қилган хотин-қизларни **нормал ҳаётга қайтариш** бўйича фаолиятига яқиндан кўмаклашиш;
- ✔ “Аёллар дафтари”га киритилган психологик ва ҳуқуқий маслаҳатга муҳтож хотин-қизларни (тазйиқ ва зўравонликдан жабрланган, ижтимоий муаммолари мавжуд хотин-қизлар) ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш ва уларни **«Аёллар дафтари»дан чиқариш** чораларини кўриш;
- ✔ низоли вазиятларни, оилавий-маиший зўрлик ишлатишни ва ўз жонига қасд қилишга мойил хулқ-атворни, уларнинг келиб чиқишига олиб келадиган **сабаблар ва шарт-шароитларни**

- таҳлил қилиш**, умумлаштириш ва уларга барҳам бериш бўйича таклифлар ишлаб чиқиш;
- ✔ тазйиқ ва зўравонликдан жабрланган ёки ўз жонига суиқасд қилган ёки қасд қилишга мойил бўлган хотин-қизлар билан **профилактик тадбирларни** ўтказиш;
 - ✔ оғир ижтимоий аҳволда қолган, шу жумладан оилавий муаммолар ва турмушида зўрлик ишлатилишига дуч келган хотин-қизларни **касб-ҳунарга йўналтиришга** кўмаклашиш;
 - ✔ долзарб **ижтимоий муаммоларни аниқлаш** мақсадида жамоатчилик фикрини ўрганиш ва ижтимоий тадқиқотларни ташкил этиш;
 - ✔ зўравонликнинг олдини олиш, хотин-қизларнинг ҳуқуқлари кафолатларини таъминлаш, уларнинг **ҳуқуқий маданиятини юксалтиришга** қаратилган тарғибот-ташвиқот ишларини амалга ошириш, ушбу мақсадларда оммавий ахборот воситалари ва интернет тармоқларидан кенг фойдаланиш.

Марказларга қуйидагилар жойлаштирилади:
зўравонликдан жабрланган хотин-қизлар ва уларнинг **вояга етмаган фарзандлари**;
ўз жонига суиқасд қилган ёки ўз жонига қасд қилишга мойиллиги бўлган хотин-қизлар.

Тазйиқ ва зўравонликдан жабрланган шахслар, бошқа жисмоний ҳамда юридик шахслар томонидан **тазйиқ ва зўравонлик ҳолати тўғрисида** қуйидаги шаклларда **мурожаат қилинади**:

“Инсон” ижтимоий хизматлар марказлари ёки ижтимоий ходимга

ички ишлар органлари навбатчилик қисмининг “102” телефон рақамларига ёки бевосита профилактика инспекторларига

“112” ягона диспетчерлик хизмати ҳамда 1146 қисқа рақамли ишонч телефониغا

“Инсон” марказлари баҳолаш натижалари ҳамда хотин-қизларнинг розилиги асосида **қўйидаги чоратadbирлардан** бирини ёки бир неchtасини амалга оширади:

- + кундузги қатнов шаклида қисқа ва узоқ муддатли ижтимоий, психологик ва ҳуқуқий **хизматларни кўрсатиш**;
- + туман (шаҳар) марказий шифохоналарининг шошилинч қабул бўлимларининг **бирламчи кўмак хоналарига** жойлаштириш;
- + тазйиқ ва зўравонлик ҳолатини ички ишлар органлари томонидан рўйхатдан ўтказиш ҳамда **ҳимоя ордерини расмийлаштириш** чораларини кўриш учун “102” қисқа рақамига хабар бериш.

Бирламчи кўмак хонасига жойлаштирилган хотин-қизлар билан “Инсон” марказларининг ижтимоий ходими қўшимча суҳбат ўтказиш орқали уларнинг ҳудудий марказларнинг чуқурлаштирилган **реабилитация хизматларидан** фойдаланиш истагини аниқлайди.

Бунда ҳудудий марказларга жойлаштириш учун хотин-қизларга **ҳимоя ордери расмийлаштирилган бўлиши лозим**.

Қўйидаги касалликлар мавжуд бўлган хотин-қизлар ҳудудий марказларга жойлаштирилмайди:

- ✓ беморнинг ўзи ва атрофдагилар учун хавfli бўлган қўпол ҳамда хулқий бузилишлар билан кечадиган руҳий касалликлар, хусусан, тез-тез (ҳар ойда 5 мартадан кўп) тутқаноқ содир бўладиган эпилепсия, мунтазам тутқаноқларга, эпилептик мақомга, кун охирига бориб бўшашувчанликка, дисфорияларга мойиллик касалликлари;
- ✓ жараённинг фаол босқичидаги сил касаллиги;
- ✓ юқумли тери ва соч касалликлари;
- ✓ ўткир юқумли касалликлар;
- ✓ салбий жараёндаги, ёмон ҳолатда ўтадиган шиш касалликлари ва рецидивлари;
- ✓ таносил касалликлари (ОИВ инфекцияси бундан мустасно).

Худудий марказлар томонидан хотин-қизлар ва уларнинг вояга етмаган фарзандларига **якка тартибдаги ижтимоий реабилитация дастурига** мувофиқ **қўйидаги хизматлар** кўрсатилади:

- ✔ хотин-қизлар ва уларнинг вояга етмаган фарзандларига **тиббий, психологик, ижтимоий, ҳуқуқий ва бошқа хизматлар**ни кўрсатиш;
- ✔ вояга етмаган фарзандларини энг яқин ҳудуддаги **мактабгача ёки ўрта таълим муассасаларига вақтинча жойлаштириш**ни ташкил этиш;
- ✔ хотин-қизларга ёрдам кўрсатишда мутахассис зарур бўлган ҳолларда суицидолог, психотерапевт, болалар психологи, тиббий руҳшунослар ва бошқа **мутахассисларни шартнома асосида жалб этиш**;
- ✔ хотин-қизларни касб-ҳунарга ўргатиш, уларга ҳудудлардаги мономарказ ва касб-ҳунарга ўқитиш марказларида **касбга ўргатишга йўлланма бериш**;
- ✔ хотин-қизларни касбга ўқитиш, иш билан таъминлаш даврида уларнинг вояга етмаган фарзандларига **тарбиячи бириктириш**;
- ✔ **маданий-маърифий тадбир**ларни ташкил этиш;
- ✔ хотин-қизларнинг **бандлигини таъминлашга кўмаклашиш**

Марказларга жойлаштирилган аёлларнинг вояга етмаган фарзандлари **имтиёзли шартларда энг яқин ҳудуддаги мактабгача (боғча) ҳамда умумий ўрта таълим муассасаларига (мактаб)** вақтинча жойлаштирилади.

МАРКАЗЛАРГА ЖОЙЛАШТИРИЛГАН АЁЛЛАРНИНГ ФАРЗАНДЛАРИНИ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИГА ВАҚТИНЧА ЖОЙЛАШТИРИШ

Қонунчиликда болаларни мактабгача ва умумий ўрта таълим ташкилотларига “вақтинча жойлаштириш” тушунчаси аниқ ёритилмаган. Таълим муассасаларига вақтинча жойлашишнинг тартиб-таомиллари ва муддатлари бўйича аниқ нормалари мавжуд эмас.

Шунга қарамай, Аёлларни реабилитация қилиш ва мослаштириш республика маркази ва унинг ҳудудий бўлимларига жойлаштирилган аёлларнинг ҳуқуқларини тиклаш, уларга кўмак бериш мақсадида қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ижросини таъминлаш мақсадида Марказларнинг ўзига ушбу ваколатнинг берилиши соҳадаги ишларнинг янада жадал илгарилашига хизмат қилади.

Аёлларни реабилитация қилиш ва мослаштириш республика маркази ва унинг ҳудудий бўлимларининг **талабномасига** асосан Аёлларни реабилитация қилиш ва мослаштириш республика маркази ва унинг ҳудудий бўлимларига жойлаштирилган аёлларнинг **вояга етмаган фарзандлари энг яқин ҳудуддаги мактабгача ва умумий ўрта таълим муассасаларига** жойлаштирилади.

Болаларни мактабгача таълим ташкилотига қабул қилиш.

Болаларни давлат мактабгача таълим ташкилотларига қабул қилиш Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 28 мартдаги **244-сон қарори** билан тасдиқланган **Болаларни давлат мактабгача таълим ташкилотларига қабул қилиш бўйича давлат хизматлари кўрсатишнинг маъмурий регламентига** биноан амалга оширилади.

Регламентга кўра болаларни қуйидаги мактабгача таълим ташкилотларига қабул қилиш тартибини белгилайди:

умумий турдаги давлат мактабгача таълим ташкилотлари (оталиққа олган ташкилот ходимларининг болалари учун квоталар бундан мустасно);

қўшма турдаги давлат мактабгача таълим ташкилотлари (имконияти чекланган болалар учун ажратилган ўринлар бундан мустасно);

умумий турдаги давлат идоравий мактабгача таълим ташкилотлари (белгиланган квоталар бўйича);

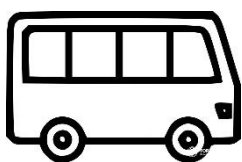
давлат-хусусий шерикликка асосланган нодавлат мактабгача таълим ташкилотлари (ижтимоий кўмакка муҳтож оилалар ва махсус контингент болалари учун белгиланган квоталар бўйича).

Тазйиқ ва зўравонликдан жабр кўрган шахслар (*ҳимоя ордери мавжуд бўлганда*) ҳамда “Ижтимоий ҳимоя ягона реестри” ахборот тизимида киритилган кам таъминланган ҳамда камбағал оилаларнинг болалари “Инсон” ижтимоий хизматлар марказларидаги ижтимоий ходимлар гуруҳлари томонидан ҳам мактабгача ва мактаб таълими бўлимларига **талабнома киритиш орқали имтиёзли навбатга** қўйилади.

Аёлларни реабилитация қилиш ва мослаштириш республика маркази ва унинг ҳудудий бўлимлари 14 та ҳудудда (вилоят кесимида) ташкил этилганлиги, туман ва шаҳар Инсон марказлари эса туман ва шаҳар кесимида фаолият юритиши инobatга олинган ҳолда Марказга жойлаштирилган хотин-қизларнинг вояга етмаган фарзандларини энг яқин ҳудуддаги мактабгача ёки ўрта таълим муассасаларига вақтинча жойлаштиришни ташкил этиш Марказларнинг ўзига юклатилган.

Шунингдек, хотин-қизларнинг вояга етмаган фарзандлари мактабгача ёки ўрта таълим муассасаларига вақтинча жойлаштирилганда, уларни таълим муассасасига **олиб бориш ва олиб келиш ҳудудий марказ томонидан** таъминланади.

Маълумот учун:

Мактабгача таълим ва тарбия **олти ёшдан етти ёшгача** бўлган болаларни **бошланғич таълимга бир йиллик мажбурий тайёрлаш**ни ҳам назарда тутди.

Болаларни умумий ўрта таълим мактабларига қабул қилиш.

Болаларни давлат умумий ўрта таълим муассасаларига **қабул қилиш** ҳамда ўқувчиларни бир умумий ўрта таълим муассасасидан **бошқасига ўтказиш** Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 1 июндаги **295-сон қарори** билан тасдиқланган **Болаларни давлат умумий ўрта таълим муассасаларига қабул қилиш ҳамда ўқувчиларни бир умумий ўрта таълим муассасасидан бошқасига ўтказиш бўйича давлат хизматлари кўрсатишнинг маъмурий регламенти** билан тартибга солинган.

Маълумот учун:

Умумий ўрта таълим ташкилотининг **биринчи синфига** болалар улар **етти ёшга тўладиган йилда** қабул қилинади.

Вазирлар Маҳкамасининг 2023 йил 14 октябрдаги **539-сон** қарори билан “Инсон” ижтимоий хизматлар марказининг маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари, ҳудудий давлат органлари ва ташкилотлари ҳамда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари билан **ўзаро ҳамкорлик йўналишлари** тасдиқланган.

Унга кўра, “Инсон” ижтимоий хизматлар марказлари Аёлларни реабилитация қилиш ва мослаштириш республика маркази ва унинг ҳудудий бўлимларига жойлаштирилган аёлларнинг **вояга етмаган фарзандларини** имтиёзли шартларда **энг яқин ҳудуддаги мактабгача ҳамда умумий ўрта таълим муассасаларига** вақтинча жойлаштириш бўйича мактабгача ва мактаб таълими бўлими билан ҳамкорлик қилиши белгиланган.

Бунда “Инсон” ижтимоий хизматлар марказлари ҳамда ижтимоий ходим тегишли бўлимларга талабнома киритади. Талабномани кўриб чиқиш муддати **ўн кун** ҳисобланиб, бу муддат ичида мактабгача ва мактаб таълими бўлимлари болани мактабгача таълим ташкилоти ёки мактабга жойлаштириш чораларини кўриши ва бу ҳақда ахборот тақдим қилиши лозим.

Бироқ Вазирлар Маҳкамасининг 2024 йил 25 июндаги 354-сон қарори билан тасдиқланган Тазйиқ ва зўравонликка учраган хотин-қизлар ва уларнинг вояга етмаган фарзандларига ижтимоий хизмат кўрсатишнинг маъмурий регламентига биноан Аёлларни реабилитация қилиш ва мослаштириш республика марказининг ҳудудий марказлари томонидан хотин-қизларнинг вояга етмаган фарзандларини **энг яқин ҳудуддаги мактабгача ёки ўрта таълим муассасаларига** вақтинча жойлаштиришни ташкил этиш белгиланган.

“Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида”ги қонунга кўра тенг юридик кучга эга бўлган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар ўртасида тафовутлар бўлган тақдирда, кейинроқ қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжат қоидалари амал қилади.

Шунга кўра, реабилитация маркаларига жойлаштирилган аёлларнинг энг яқин ҳудуддаги мактабгача ёки ўрта таълим муассасаларига вақтинча жойлаштириш тартиби бўйича махсус тартиб-таомиллар белгилангунга қадар Вазирлар Маҳкамасининг 2024 йил 25 июндаги 354-сон қарори нормалари амал қилиши мақсадга мувофиқ.

